

BÀI TẬP CUỐI CHƯƠNG IV

IV.1. B.

Áp dụng công thức lực từ $F = BIl \sin \alpha$. Vì dòng điện I hướng vuông góc với cảm ứng từ $\vec{B}$, nên $\alpha = \frac{\pi}{2}$ và $\sin \alpha = 1$. Từ đó ta suy ra cảm ứng từ của từ trường đều có độ lớn bằng :

$$B = \frac{F}{Il} = \frac{1,2}{20.100.10^{-2}} = 60.10^{-3} \text{ T}$$

IV.2. D.

Áp dụng công thức về lực từ : $F = BIl \sin \alpha$, ta suy ra góc hợp bởi hướng của dòng điện thẳng và hướng của từ trường :

$$\sin \alpha = \frac{F}{Bil} = \frac{1,5}{0,80.4.0,1,8} = 0,26 \Rightarrow \alpha = 15^\circ$$

IV.3. B.

Áp dụng công thức về lực từ : $F = BIl \sin \alpha$, ta suy ra :

$$F = BIl \sin 60^\circ \approx 0,50.7,5.0,8.10^{-2}.0,87 \approx 2,6 \text{ N}$$

IV.4. C.

Áp dụng công thức $B = 2\pi \cdot 10^{-7} \frac{I}{r}$, ta tìm được bán kính của vòng dây dẫn :

$$r = 2,3,14 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{10}{2,1 \cdot 10^{-4}} \approx 3,0 \text{ cm}$$

IV.5. Áp dụng công thức $B = 4\pi \cdot 10^{-7} \frac{N}{l} I$, ta tìm được cảm ứng từ bên trong ống dây dẫn :

$$B = 4,3,14 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{750}{85 \cdot 10^{-2}} \cdot 5,6 = 6,2 \cdot 10^{-3} \text{ T}$$

IV.6. Sau khi được gia tốc qua hiệu điện thế U , hạt điện tích q sẽ có vận tốc $\vec{v}$ tính bằng :

$$\frac{mv^2}{2} = |q|U \Rightarrow v = \sqrt{\frac{2|q|U}{m}}$$

Quỹ đạo của hạt điện tích q có vận tốc $\vec{v}$ bay vào từ trường đều $\vec{B}$ theo hướng vuông góc với các đường sức từ, là đường tròn nằm trong mặt phẳng vuông góc với từ trường và có bán kính :

$$R = \frac{mv}{|q|B} = \frac{1}{B} \cdot \sqrt{\frac{2mU}{|q|}}$$

Với hạt prôtôn : $R_1 = \frac{1}{B} \cdot \sqrt{\frac{2m_1 U}{|q_1|}}$; với hạt α : $R_2 = \frac{1}{B} \cdot \sqrt{\frac{2m_2 U}{|q_2|}}$.

So sánh bán kính quỹ đạo của hai hạt điện tích trên, ta tìm được :

$$\frac{R_2}{R_1} = \sqrt{\frac{m_2}{m_1}} \cdot \sqrt{\frac{|q_1|}{|q_2|}} = \sqrt{\frac{6,642}{1,672}} \cdot \sqrt{\frac{1,6 \cdot 10^{-19}}{3,2 \cdot 10^{-19}}} \approx 1,41$$

Từ đó suy ra bán kính quỹ đạo của hạt α :

$$R_2 = 1,41 R_1 = 1,41 \cdot 30 = 42,3 \text{ cm}$$

IV.7. Khoảng cách giữa hai dây dẫn thẳng có dòng điện I_1 và I_2 là đoạn thẳng $CD = d = 8,0$ cm nằm trong cùng mặt phẳng ngang P chứa dòng điện I_2 .

Hai vectơ cảm ứng từ $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ lần lượt do I_1 và I_2 gây ra tại trung điểm M của đoạn CD có hướng như trên Hình IV.1G :

$\vec{B}_1$ song song với dây dẫn có dòng điện I_2 và cùng chiều với I_2 ,

$\vec{B}_2$ song song với dây dẫn có dòng điện I_1 và cùng chiều với I_1 ,

có độ lớn bằng nhau : $B_1 = B_2 = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{8,0}{4,0 \cdot 10^{-2}} = 4,0 \cdot 10^{-5}$ T.

Vectơ cảm ứng từ tổng hợp tại điểm M :

$$\vec{B} = \vec{B}_1 + \vec{B}_2$$

Vì $\vec{B}_1 \perp \vec{B}_2$, nên độ lớn của $\vec{B}$ tính bằng :

$$B = B_1\sqrt{2} = 4\sqrt{2} \cdot 10^{-5}$$
 T

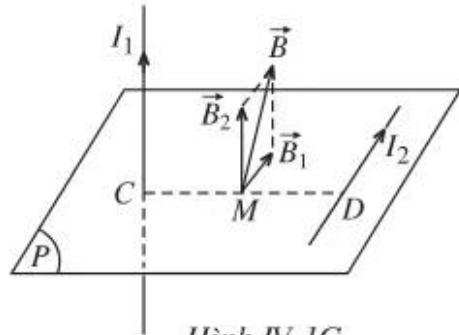
IV.8. Dòng điện I_1 gây ra tại điểm M nằm trên dòng điện I_2 , cách I_1 một khoảng $a = 5,0$ cm một từ trường có cảm ứng từ $\vec{B}_1$ hướng vuông góc với mặt phẳng ($I_1; I_2$) (Hình IV.2G) và có độ lớn :

$$B_1 = 2 \cdot 10^{-7} \frac{I_1}{a}.$$

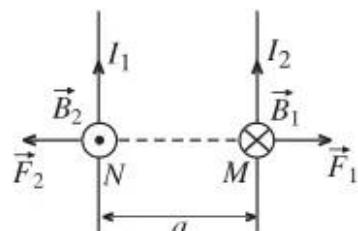
Áp dụng quy tắc bàn tay trái, ta xác định được lực từ $\vec{F}_1$ do $\vec{B}_1$ tác dụng lên I_2 là lực đẩy nằm trong mặt phẳng ($I_1; I_2$), hướng vuông góc với $\vec{B}_1$ và I_2 , có độ lớn :

$$F_1 = B_1 I_2 l = 2 \cdot 10^{-7} \frac{I_1}{a} I_2 l$$

Từ đó suy ra độ lớn của lực từ tác dụng lên một đơn vị dài của dây dẫn có dòng điện I_2 :

Hình IV.1G

Hình IV.2G

$$F_{01} = \frac{F_1}{l} = 2 \cdot 10^{-7} \frac{I_1}{a} I_2$$

Thay số, ta được : $F_{01} = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{4,0}{5 \cdot 10^{-2}} \cdot 6,0 = 9,6 \cdot 10^{-5}$ N.

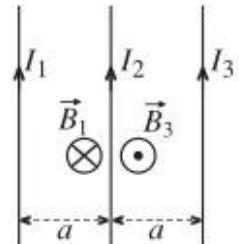
Lập luận tương tự như trên, ta xác định được lực từ $\vec{F}_2$ do $\vec{B}_2$ tác dụng lên I_1 cũng là lực đẩy nằm trong mặt phẳng ($I_1; I_2$) hướng vuông góc với $\vec{B}_2$ và I_1 , có độ lớn $F_2 = F_1$, tức là :

$$F_2 = B_2 I_1 l = 2 \cdot 10^{-7} \frac{I_2}{a} I_1 l = F_1$$

Như vậy, lực từ tác dụng lên một đơn vị dài của dây dẫn có dòng điện I_1 cũng có độ lớn :

$$F_{02} = \frac{F_2}{l} = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{I_2}{a} \cdot I_1 = 9,6 \cdot 10^{-5}$$
 T = F_{01}

IV.9. a) Áp dụng quy tắc bàn tay phải, ta xác định được các vectơ cảm ứng từ $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_3$ do hai dòng điện I_1 và I_3 gây ra tại mọi điểm trên dây dẫn có dòng điện I_2 nằm giữa I_1 và I_3 đều có phương vuông góc với mặt phẳng chứa ba dòng điện, có chiều ngược nhau (Hình IV.3G) và có cùng độ lớn :

Hình IV.3G

$$B_1 = B_3 = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{I}{a}$$

nên vectơ cảm ứng từ tổng hợp tại mọi điểm trên dây dẫn có dòng điện I_2 luôn có giá trị bằng không :

$$\vec{B} = \vec{B}_1 + \vec{B}_3 = \vec{0}$$

Do đó, lực từ tác dụng lên mỗi đơn vị dài trên dây dẫn có dòng điện I_2 cũng luôn có giá trị bằng không :

$$F_0 = \frac{F}{l} = BI_2 = 0$$

b) Nếu đổi chiều dòng điện I_2 thì lực từ tác dụng lên I_2 vẫn bằng không.

IV.10*. Gọi $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ là các vectơ cảm ứng từ do dòng điện I_1 và I_2 gây ra trong từ trường của chúng. Trong mặt phẳng chứa hai dòng điện I_1 và I_2 có bốn góc vuông (Hình IV.4G) : hai góc vuông I và III ứng với $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ cùng phương ngược chiều, hai góc vuông II và IV ứng với $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ cùng phương cùng chiều. Đồng thời, tại một điểm $M(x, y)$ nằm trong mặt phẳng chứa I_1 và I_2 , các vectơ $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ có độ lớn bằng :

$$B_1 = 2 \cdot 10^{-7} \frac{I_1}{y}; B_2 = 2 \cdot 10^{-7} \frac{I_2}{x}$$

a) Tại điểm $M(x, y)$ cách đều hai dây dẫn : $x = y = r = 4,0\text{cm}$, ta có :

$$B_1 = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{2,0}{4,0 \cdot 10^{-2}} = 1,0 \cdot 10^{-5} \text{ T}$$

$$B_2 = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{4,0}{4,0 \cdot 10^{-2}} = 2,0 \cdot 10^{-5} \text{ T}$$

Khi đó cảm ứng từ tổng hợp tại điểm $M(x, y)$ có giá trị bằng :

$$\vec{B} = \vec{B}_1 + \vec{B}_2$$

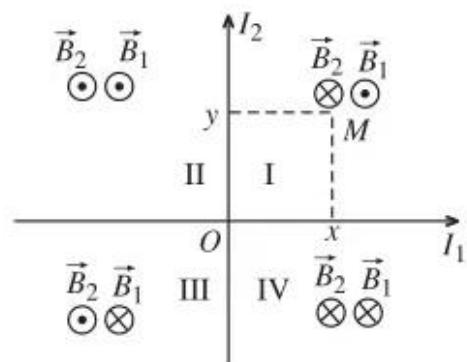
– Nếu điểm $M(x, y)$ nằm tại các góc vuông I và III, thì :

$$B = B_2 - B_1 = 2,0 \cdot 10^{-5} - 1,0 \cdot 10^{-5} = 1,0 \cdot 10^{-5} \text{ T}$$

– Nếu điểm $M(x, y)$ nằm tại các góc vuông II và IV, thì :

$$B = B_1 + B_2 = 1,0 \cdot 10^{-5} + 2,0 \cdot 10^{-5} = 3,0 \cdot 10^{-5} \text{ T}$$

b) Quỹ tích của những điểm tại đó cảm ứng từ $\vec{B} = \vec{B}_1 + \vec{B}_2 = \vec{0}$ phải nằm trong hai góc vuông I và III ứng với $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ cùng phương ngược chiều, sao cho :

Hình IV.4G

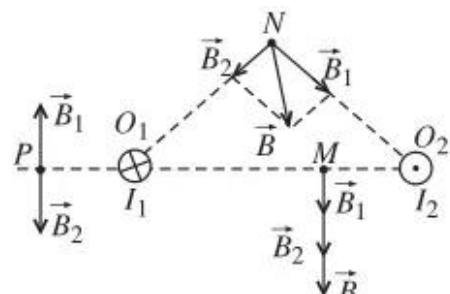
$$B_1 = B_2 \Rightarrow \frac{I_1}{y} = \frac{I_2}{x} \Rightarrow y = \frac{2,0}{4,0} \cdot x = \frac{x}{2}$$

Như vậy, quỹ tích phải tìm là đường thẳng $y = \frac{x}{2}$, trừ điểm O .

IV.11*. Giả sử hai dòng điện I_1, I_2 chạy qua hai dây dẫn theo hướng vuông góc với mặt phẳng Hình IV.5G tại hai điểm O_1, O_2 .

1. a) Xác định cảm ứng từ tại điểm M .

Vì $MO_1 + MO_2 = 60 + 40 = 100$ mm = O_1O_2 , nên điểm M phải nằm trên đoạn thẳng O_1O_2 và ở phía trong O_1O_2 .

Hình IV.5G

– Cảm ứng từ $\vec{B}_1$ do dòng điện I_1 gây ra tại M có phương vuông góc với O_1M và có độ lớn :

$$B_1 = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{6,0}{60 \cdot 10^{-3}} = 2,0 \cdot 10^{-5} \text{ T}$$

– Cảm ứng từ $\vec{B}_2$ do dòng điện I_2 gây ra tại M có phương vuông góc với O_2M và có độ lớn :

$$B_2 = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{9,0}{40 \cdot 10^{-3}} = 4,5 \cdot 10^{-5} \text{ T}$$

Hai vectơ $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ đều hướng thẳng đứng xuống dưới, nên vectơ cảm ứng từ $\vec{B}$ tại M cũng hướng thẳng đứng như Hình IV.6G và có độ lớn bằng :

$$B = B_1 + B_2 = 2,0 \cdot 10^{-5} + 4,5 \cdot 10^{-5} = 6,5 \cdot 10^{-5} \text{ T}$$

b) Xác định cảm ứng từ tại điểm N :

Vì cạnh $NO_1 = 60$ mm, $NO_2 = 80$ mm, $O_1O_2 = 100$ mm, có độ dài chia theo tỉ lệ $3 : 4 : 5$, nên NO_1O_2 là tam giác vuông tại N , có cạnh huyền O_1O_2 .

– Cảm ứng từ $\vec{B}_1$ do I_1 gây ra tại N có phương vuông góc với O_1N và độ lớn :

$$B_1 = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{6,0}{60 \cdot 10^{-3}} = 2,0 \cdot 10^{-5} \text{ T}$$

– Cảm ứng từ $\vec{B}_2$ do I_2 gây ra tại N có phương vuông góc với O_2N và độ lớn :

$$B_2 = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{9,0}{80 \cdot 10^{-3}} = 2,25 \cdot 10^{-5} \text{ T}$$

Hai vectơ $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ có phương vuông góc với nhau, nên vectơ cảm ứng từ $\vec{B}$ tại N nằm trùng với đường chéo của hình chữ nhật có hai cạnh $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ như Hình IV.6G và có độ lớn bằng :

$$B = \sqrt{B_1^2 + B_2^2} = \sqrt{(2,0 \cdot 10^{-5})^2 + (2,25 \cdot 10^{-5})^2} \approx 3,0 \cdot 10^{-5} \text{ T}$$

2. Xác định quỹ tích những điểm P tại đó cảm ứng từ $\vec{B} = \vec{0}$:

Muốn cảm ứng từ tổng hợp tại một điểm P nào đó trong từ trường gây ra bởi hai dòng điện I_1 và I_2 có giá trị $\vec{B} = \vec{B}_1 + \vec{B}_2 = \vec{0}$ hay $\vec{B}_1 = -\vec{B}_2$, thì hai vectơ $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ phải cùng phương, ngược chiều và cùng độ lớn.

Các điều kiện này chỉ được thực hiện khi điểm P nằm trên đường thẳng O_1O_2 ($\vec{B}_1$, $\vec{B}_2$ cùng phương) và nằm bên ngoài khoảng O_1O_2 ($\vec{B}_1$, $\vec{B}_2$ ngược chiều) tại vị trí ứng với các khoảng cách PO_1 và PO_2 sao cho $\vec{B}_1$ và $\vec{B}_2$ có cùng độ lớn.

Vì $B_1 = 2 \cdot 10^{-7} \frac{I_1}{PO_1}$ và $B_2 = 2 \cdot 10^{-7} \frac{I_2}{PO_2}$, nên với $B_1 = B_2$ thì ta có :

$$\frac{I_1}{PO_1} = \frac{I_2}{PO_2} \quad \text{hay} \quad \frac{PO_1}{PO_2} = \frac{I_1}{I_2} = \frac{6}{9} = \frac{2}{3}$$

Từ đó suy ra : $PO_1 = 200 \text{ mm}$; $PO_2 = 300 \text{ mm}$.

Kết luận : Trong mặt phẳng vuông góc với hai dòng điện I_1 và I_2 , điểm P nằm trên đường thẳng O_1O_2 với khoảng cách $PO_1 = 200 \text{ mm}$ và $PO_2 = 300 \text{ mm}$ là điểm tại đó có cảm ứng từ $\vec{B} = \vec{0}$.

Trong không gian, quỹ tích của điểm P là đường thẳng song song với I_1 và I_2 , cách I_1 một khoảng 200 mm và cách I_2 một khoảng 300 mm.